

Những Câu Thường Hỏi Về Lan - Bài 1

1. KHÔNG RA HOA

Hỏi: *Tại sao lan của tôi xanh tốt mà lại không ra hoa?*

Đáp: Lan xanh tốt mà không ra hoa, 80% nguyên nhân là do thiếu ánh sáng. Lá lan xanh thẫm và mềm rũ xuống chứng tỏ thiếu ánh sáng. Lá lan phải có màu xanh vàng như trái ô liu (olive) và phải cứng mới là đủ nắng. Nắng sáng hay chiều cũng được nhưng cần phải che lưới cho khỏi bị cháy lá. Một vài loại lan như Cymbidium, Sobralia, Epidendrum, Vanda, Dendrobium cần phải nhiều nắng mới ra hoa. Ngoài ra có nhiều loại lan Dendrobium nếu phân bón quá nhiều Nitrogen hay tưới nhiều nước cũng không ra hoa. Lan đất Cymbidium, nếu củ lan không đủ lớn hoặc không có những đêm lạnh dưới 55°F sẽ không ra hoa. Nếu nhiệt độ giữa ban ngày và ban đêm không cách nhau 10-15°F nhiều loại lan sẽ không có hoa.

2. LÁ MỀM VÀ NHĂN NHEO

Hỏi: *Tôi có 2 cây lan, một cây lá to bằng bàn tay, chùm hoa màu tím hồng, hình như con bướm và một cây có chiếc bẹ và một lá. Tôi vẫn để trong nhà và tưới nước hàng tuần, nhưng không hiểu vì sao lá nhăn nheo và mềm rũ xuống.*

Đáp: Thực khó lòng trả lời khi không biết rõ là loại lan nào. Khi mua lan xin nhớ hỏi người bán tên cây lan để dễ dàng cho việc nuôi trồng, vì cách trồng mỗi loại khác nhau. Nhưng theo lời tả, cây thứ nhất có lẽ là Hồ điệp (Phalaenopsis) cây thứ hai có lẽ là Cát Lan (Cattleya). Cả hai đều có triệu chứng bị thối rễ. Khi rễ bị thối, cây không còn hút được nước cho nên lá nhăn nheo và mềm. Trường hợp này, lấy cây ra khỏi chậu cắt bỏ rễ thối rắc bột diêm sinh (sulfur) rồi bỏ vào bao nylon bịt kín lại để vào chỗ rợp, khi nào thấy cây ra rễ sẽ trồng lại vào chậu.

3. TƯỚI NƯỚC

Hỏi: *Xin cho biết bao nhiêu lâu mới tưới một lần và tưới như thế nào mới đủ. Tôi nghe nói tưới bằng nước mưa hay nước lọc tốt hơn nước máy có đúng hay không?*

Đáp: Thông thường vào mùa hè nếu trời không mưa, tưới 2 lần một tuần. Mùa thu, mùa xuân mỗi tuần một lần. Mùa đông 2-3 tuần một lần. Nhưng mỗi loại lan một khác, mùa hè Vanda tưới mỗi ngày 2-3 lượt, Cymbidium có thể tưới 2 ngày một lần, Cattleya và nhiều loại khác cần phải khô rễ rồi mới tưới. Chậu nhỏ cần tưới thường xuyên hơn là chậu lớn, trung bình chậu 2" tưới 3 ngày 1 lần, chậu 4" tưới 5 ngày 1 lần, chậu 8" tưới tuần 1 lần. Khi tưới dung lượng nước tương đương với chậu cây, thí dụ chậu 1 gallon cần tưới 1 gallon nước. Tưới cho thật đẫm và thừa không nên tưới mỗi ngày một ít. Nước mưa rất tốt cho việc tưới lan, nước lọc (reverse osmosis) cũng tốt nhưng không nên dùng nước lọc bằng muối (soft water). Độ pH của nước cần ở mức từ 4.0 đến 7.0 và độ muối trong nước (Total dissolved salts) TDS cần phải dưới 500 ppm (parts per million).

4. TRỒNG LAN TRONG CHẬU NÀO TỐT HƠN

Hỏi: *Xin cho biết lan trồng trong chậu nào tốt hơn?*

Đáp: Lan có thể trồng trong nhiều loại chậu, tuy nhiên mỗi loại chậu có một đặc tính riêng.

Chậu đất rất tốt, chóng khô nước nhưng dễ vỡ và hay bị đóng muối.

Chậu Plastic giữ nước lâu hơn và rẻ tiền hơn.

Giỏ gỗ treo (Hanging basket) thoáng gió, mau khô nhưng hay bị mục, thích hợp với các loại Vanda, Aerides, Stanhopea và những loại có dò hoa mọc ở phía dưới.

5. PHÂN BÓN LOẠI NÀO TỐT

Hỏi: *Trên thị trường có quá nhiều loại phân bón, xin chỉ cho loại nào thích hợp với lan, màu xanh hay màu vàng?*

Đáp: Phân bón lan có nhiều nhãn hiệu khác nhau, có nhiều thứ giá quá đắt nhưng chưa chắc đã tốt hơn. Có loại màu xanh, màu hồng hay màu vàng. Những màu sắc này không quan trọng gì cả, nhà chế tạo dùng màu để phân biệt giữa các loại. Nên biết rằng bất cứ loại phân bón nào cũng có 3 nhóm chữ số: thí dụ 25-10-25. Nhóm đầu 25 chỉ lượng Nitrogene cần thiết cho lá, nhóm thứ hai 10 chỉ lượng Phosphorus cần thiết cho hoa, nhóm thứ ba 25 chỉ lượng Potassium cần cho củ và rễ. Không nên mua những loại dùng Urea để tạo thành Nitrogene bởi vì Urea phải 7-10 ngày mới ngấm, khi tưới nước, Urea chưa ngấm đã bị trôi đi hết. Chỉ nên bón bằng những loại phân hòa tan trong nước, không nên rắc phân viên (cube), hay que (stick) vì sẽ làm cháy rễ. Nếu thời tiết dưới 70°F, không nên rắc phân hột chậm tan (slow release) bởi vì loại này khi bị lạnh, vỏ bọc ngoài không vỡ ra được.

Thông thường vào mùa xuân người ta bón phân 30-10-10. Khi cây lan đã trưởng thành đổi sang loại phân thúc cho ra hoa (blossom booster) 10-30-30 hay 0-10-10 chẳng hạn. Nếu không muốn thay đổi, dùng loại phân 20-20-20 hay 15-15-15. Gần đây trường Đại học của tiểu bang Michigan (Michigan State University) đã nghiên cứu thành công trong việc xử dụng loại phân 19-4-23 tưới với nước giếng tại Michigan và loại 13-3-15 dùng với nước lọc.

6. ĐÀU LÁ BỊ CHÁY

Hỏi: *Đầu lá Cymbidium hay bị cháy, xin cho biết tại sao?*

Đáp: Đầu lá bị cháy thường do phân bón quá nhiều, mỗi lần bón phân chất muối trong phân bón đọng lại trong chậu. Pha Magnesium sulfate (Epson salt) một thìa súp cho 1 gallon nước, tưới cho thật đẫm, vài giờ sau xả nước cho sạch và cắt bỏ đầu lá, mỗi tháng tưới một lần.

7. LÁ BỊ ĐỐM ĐEN

Hỏi: Lá lan thường hay bị đốm đen, có phải là virus hay không? Xin cho biết nguyên nhân và cách chữa.

Đáp: Lá lan bị đốm hay có những chấm đen, thường do khi tưới nước rồi thời tiết lạnh xuống mây loại vi khuẩn hay nấm độc tác hại. Do đó khi trời lạnh nên giữ lan cho khô. Chữa trị bằng cách phun thuốc Benlate (Benomyl) hay Daconil. Những đốm đen là vết sẹo không bao giờ mất đi.

Mấy loại Virus thông thường là Odontoglossum ringspot virus hiện tượng là có những vòng, làm thành những quầng nâu vàng trên lá. Mosaic virus gây những chỗ lồi lõm những sọc đen hoặc xanh nhạt hay đen trên lá. Necrotic ringspot virus thường xảy ra cho lan Cymbidium làm cho lá lan bị quầng, sọc lồi lõm và còn nhiều loại virus khác nữa. Nhưng nhiều khi những hiện tượng kể trên cũng không phải là do Virus. Muốn biết rõ phải cắt lá gửi đi thí nghiệm. Khi bị virus không có cách gì chữa được. Hãy hủy bỏ cây hay để riêng ra một chỗ. Phòng ngừa bằng cách không mua những cây khả nghi và dùng lửa đốt dao kéo trước khi cắt lá hay rễ.

8. RỆP

Hỏi: Lan thường hay bị rệp, xin cho biết cách trị.

Đáp: Lan thường hay bị những loại rệp xanh, đen, vàng (aphids), rệp trắng (mealybugs), rệp sáp (Boisduval scales) hay rệp vẩy cứng (hard scales), rệp nhỏ (Spider mites), Ruồi trắng (White fly) v.v... Dùng xà phòng (insecticide soap) Malathion 50 hay Diazinon xịt trên và dưới lá. Mỗi tuần xịt một lần, trong 3-4 tuần lễ liên tiếp để giết những con rệp còn sót lại hoặc do trứng mới nở. Nhưng muốn tận diệt phải dùng những loại Systemic cho thuốc ngấm vào trong cây như Isotox hay Orthenex. Dùng thuốc này phải theo lời chỉ dẫn phải xịt 4-5 lần cách nhau 3 tuần lễ. Nên nhớ rằng những thứ thuốc loại Systemic không thể dùng cho rau cỏ và cây ăn trái được.

9. KIẾN

Hỏi: Kiến làm tổ trong chậu lan có hại hay không? Làm sao diệt trừ?

Đáp: Tuy kiến không làm hại cây lan, nhưng kiến mang đủ loại rệp đến. Rệp hút nhựa cây trong có chất ngọt như mật và kiến hút chất mật trong con rệp như người ta nuôi bò sữa. Khi kiến tha rệp từ cây này sang cây khác tức là đã mang theo bệnh hay vi rút sang theo.

Muốn giết kiến dùng các loại thuốc kể trên, nhưng nếu muốn tận diệt ổ kiến trong chậu lan hãy rắc thuốc hạt Diazinon granule trên mặt chậu và tưới nước cho thuốc ngấm xuống.

10. SÊN

Hỏi: *Lan thường hay bị sên cắn mầm và hoa, tìm không thấy. Xin chỉ bảo cách trừ.*

Đáp: Sên có hai thứ: có vỏ (snails) và không có vỏ (slugs). Loại có vỏ dễ nhìn thấy, nhưng loại không vỏ thường nằm trong chậu. Loại này khó trị, khi cây ra hoa sên bò ra cắn ngang dò hoa hay cắn nát bông hoa.

Muốn trừ sên vào đầu mùa xuân nên rắc thuốc trừ sên hay rắc muối dưới đất chung quanh chỗ để lan và tiếp tục khi thấy dấu sên bò thường là vết nhót bóng loáng. Khi lan bắt đầu ra nụ hay hoa, hãy rắc bột trừ sên hiệu Correy 's trên mặt chậu hay trên lá để ngừa loại sên không vỏ, hay rắc một ít vỏ cây Red wood trên mặt chậu, sên không ưa mùi gỗ này.

11. NUÔI LAN TRONG NHÀ

Hỏi: *Xin vui lòng chỉ cho cách nuôi lan trong nhà.*

Đáp: Muốn nuôi lan trong nhà cần để lan ở gần cửa sổ hướng Nam cho có ánh sáng. Nếu không có cửa sổ hãy dùng 4 chiếc đèn ống 40 Watts gồm 2 bóng Wide Spectrum kèm 2 bóng Cool white cho diện tích 36 x 36" hay dùng loại đèn High Intensity Discharge (HID) cho một diện tích lớn hơn. Nếu dùng đèn, cần để từ 12 giờ một ngày cho cây sắp ra hoa. Các cây nhỏ cần đến 16 giờ mới đủ sức tăng trưởng. Nuôi lan trong nhà cần để chậu lan trên khay nước có đá sỏi cho đủ độ ẩm và quạt cho thay đổi không khí. Phalaenopsis, Miltonia, Paphiopedilum là những loại thích hợp nuôi trong nhà.

12. LAN CÓ HƯƠNG THƠM

Hỏi: *Xin cho biết một vài thứ lan có hương thơm.*

Đáp: Những cây lan nguyên giống (species) hoặc ghép giống từ những cây dưới đây phần đông đều có hương thơm:

<i>Aerides odoratum</i>	<i>Angraecum sesquipedale</i>	<i>Brassavola nodosa</i>
Cattleya hoa trắng, tím, hồng	<i>Cymbidium eburneum</i>	<i>Cymbidium ensifolium</i>
<i>Cymbidium sinense</i>	<i>Encyclia citrina</i>	<i>Encyclia cordigera</i>
<i>Dendrobium anosmum</i>	<i>Dendrochilum glumaceum</i>	<i>Lycaste aromatica</i>
<i>Lycaste cruenta</i>	<i>Maxillaria tenuifolia</i>	<i>Neofinetia falcata</i>
<i>Odontoglossum pulchellum</i>	<i>Oncidium ornithorhynchum</i>	<i>Rhynchostylis gigantea</i>
<i>Rhyncholaelia digbyana</i>	<i>Stanhopea occulata</i>	<i>Stanhopea wardii</i>
<i>Stanhopea tigrina</i>	<i>Trichopilia suavis</i>	<i>Vanda merrilli</i>
<i>Vanda tricolor</i>	<i>Zygopetalum intermedium</i>	<i>Zygopetalum crinitum</i>
<i>Zygopetalum mackayi</i>		

13. ĐÈN ĐỐT MUỐI

Hỏi: *Tôi có khoảng 30 chậu lan để ở vườn sau vẫn có hoa, nhưng từ khi treo chiếc đèn đốt muối, nhiều cây không ra hoa. Như vậy có phải tại đèn hay không?*

Đáp: Rất đúng! Lan cũng như người cần có thời gian nghỉ và ngủ. Vì vậy không nên để đèn ở nơi trồng lan. Chiếc đèn đốt muối leo lét suốt đêm thỉnh thoảng lại sáng rực vì đốt cháy côn trùng làm cho cây bị nhiễu loạn ánh sáng và không ra hoa.

14. TẠI SAO RỤNG LÁ

Hỏi: *Tại sao Cymbidium hay rụng lá hơn các thứ lan khác?*

Đáp: Theo định luật của tạo hóa, lan cũng như người phải trải qua thời kỳ sinh lão bệnh tử. Có người tuổi thọ cao, có người yếu mệnh vì thiếu dinh dưỡng hoặc điều kiện sinh sống khắc nghiệt. Lá già vàng đi và rụng xuống là lẽ thường tình. Thông thường sau 2 năm lá Cymbidium sẽ rụng, nhất là khi thiếu nước tưới vào mùa hè hoặc cây đã chết rễ. Vì vậy nếu thiếu nước, các cây non sẽ rút hết nước của cây mẹ làm cho cây này rụng lá. Kinh nghiệm cho thấy những cây không có củ già dễ bị rụng lá bởi vì củ già là bầu chứa nước.

15. NỤ HOA VÀ NHÁNH NON

Hỏi: *Làm sao phân biệt được mầm hoa và cây non?*

Đáp: Với Cymbidium mầm hoa sẽ thành hình vào tháng 9-10 khi đêm bắt đầu se lạnh. Mầm hoa hình tròn như đầu bút chì, trái lại cây non sẽ dẹp. Đối với các giống lan khác cũng giống như vậy.

16. NỤ HOA BỊ HÉO VÀ RỤNG

Hỏi: *Xin cho biết tại sao Cymbidium, Dendrobium và một vài thứ lan khác mang vào trong nhà nụ hoa lại bị héo và rụng?*

Đáp: Nụ hoa bị héo và rụng vì 2 nguyên nhân chính: nhiệt độ, độ ẩm bị thay đổi đột ngột. Trong nhà để lò sưởi đốt bằng gas nhiều khi còn hơi hoặc giả để ở cửa sổ có nắng chiếu thẳng vào. Nên nhớ Cymbidium nêu trên 75°F để bị héo nụ, do đó cần phải để vào chỗ rợp mát.

17. MANG LAN VÀO TRONG NHÀ

Hỏi: *Tôi muốn mang lan vào chung ở phòng khách. Xin vui lòng cho biết nên mang trước khi hay sau khi hoa nở và để trong nhà bao lâu?*

Đáp: Như đã trình bày ở trên nếu không có sự quá ư chênh lệch về nhiệt độ và độ ẩm, mang vào lúc nào cũng được và để bao lâu cũng được. Nhưng thông thường trong nhà bao giờ cũng thiếu ánh sáng, nếu để quá lâu những loại cần nhiều ánh sáng sẽ thui chột vì vậy chỉ nên để 1-2 tuần ngoại trừ Phalaenopsis, Paphiopedilum, Masdevallia v.v...

18. THỨC CHO HOA RA VÀO DỊP TẾT

Hỏi: *Xin chỉ cho tôi cách nào cho hoa nở vào dịp Tết.*

Đáp: Tạo hóa sinh ra vạn vật đã ấn định những điều kiện về thời tiết để đơm hoa kết trái. Hoa chỉ nở theo mùa, chúng ta khó lòng thay đổi. Tuy nhiên người ta cũng có thể làm cho hoa nở sớm hơn hoặc chậm hơn bằng cách bón phân, thay đổi ánh sáng, nhiệt độ và độ ẩm. Tăng thêm ánh sáng, nhiệt độ và độ ẩm sẽ làm cho hoa nở sớm hơn, trái lại sẽ làm cho hoa nở chậm hơn. Kinh nghiệm cho thấy nếu dò hoa Cymbidium cao độ 3-4 inches mà mang vào trong nhà 30-45 ngày trước sẽ có hoa vào dịp Tết. Dendrobium mới hé mầm nụ cũng vậy, nhưng phải coi chừng độ ẩm.

19. Cây lan hồ điệp Phalaenopsis của tôi lá vàng úa và rụng dần xin vui lòng chỉ dẫn.

Đáp: Luôn nhớ lan Hồ điệp không chịu được lạnh dưới 60 độ F và cũng không ưa nhiệt độ quá chênh lệch giữa đêm và ngày. Nếu không có nhà kính nên nuôi ở trong nhà. Trường hợp trên lấy cây ra khỏi chậu cắt bỏ rễ thối, phun Daconil rồi trồng lại với vỏ cây mới và dùng chậu nhỏ hơn, để vào cửa sổ không có ánh nắng, chờ cho cây hồi phục mới cho thêm chút ánh nắng buổi sáng.

20. Lan hồ điệp lá xanh mướt, mềm sè và mọc vẹo sang một bên xin cho biết nguyên nhân.

Đáp: Nguyên nhân chính thiếu ánh sáng cho nên lá mềm và xanh mướt. Lá mọc vẹo sang một bên là theo qui luật tự nhiên cây, lá hoa, rễ đều hướng về phía ánh sáng.

21. Daconil dùng để trừ nấm và các bệnh tật (fungus & bacteria) nhưng thường để lại vết trắng trên lá cây. Có thứ nào thay thế?

Đáp: Khi dùng Daconil nên pha thêm một thìa cà phê xà phòng rửa chén, vài ngày sau tưới nước sẽ hết sạch vết trắng trên lá. Muốn thay thế, dùng Phyton 27 pha từ 2.50 đến 4 ounces cho 10 gallon nước để trị bệnh từ 5 đến 10 ngày một lần cho đến khi hết bệnh. Nếu dùng để phòng ngừa pha 1.50 ounces cho 10 gallon nước phun từ 10 đến 15 ngày một lần.

22. Xin hỏi làm sao trừ rệp xanh hay rệp đen bám vào nụ hoa và lá non?

Đáp: Nếu ít, dùng Q tip hay bông gòn chấm vào xà phòng rửa chén pha loãng, còn nếu nhiều hãy dùng Alcohol 75 % vào bình phun cho chết rệp sau đó phun bằng nước lạnh. Khoảng một tuần sau phun thêm một lần nữa để giết những con rệp mới nở vì trứng rệp và các loại côn trùng đều có một màng mỏng che chở Alcohol hay thuốc sát trùng không ngấm vào nổi.

23. Hội của chúng ta có mấy hạng hội viên?

Đáp: Hội viên gồm có 3 hạng:

- 1 - Hội viên Danh Dự là những người có công với hội và được đa số nhân viên Ban Chấp Hành biểu quyết. Hội viên Danh Dự không phải đóng niên liễm.
- 2 - Hội viên Vĩnh Viễn là những người đóng cho hội \$200 một lần. Chúng ta hiện có 34 hội viên vĩnh viễn.
- 3 - Hội viên là những người tán thành mục đích của hội và đóng niên liễm cho hội.

24. Xin định nghĩa rõ rệt thế nào là Hoa lan Việt Nam?

Ảnh: commons.wikimedia.org

Điện v.v... thì nước nào cũng có thể coi như cây đó là của mình.

Đáp: Chúng ta cần phải phân biệt rõ ràng: Hoa lan Việt Nam tức là hoa lan nguyên thủy mọc tại núi rừng Việt Nam, còn những cây lan nhập cảng từ các quốc gia khác không thể coi là hoa lan của Việt Nam được. Thí dụ cây *Paphiopedilum delenatii* chỉ mọc tại Việt Nam (endemic) thì 70 năm sau dù rằng đã sinh sôi nảy nở tại Hoa Kỳ, Pháp, Nhật v.v... cũng vẫn được gọi là hoa lan Việt Nam. Nhưng cũng có những cây như *Dendrobium aggregatum*, *Dendrobium chrysotoxum* chẳng hạn mọc tại các nước như Thái Lan, Việt Nam, Lào, Miến

Bùi Xuân Đáng